रोटिकाद्वयम्

• (सं) दिवाकर शर्मा

कोलकत्तानगरे किञ्चन गृहम् । गृहस्य स्वामिनी एकदा पुत्रस्य प्रकोष्ठं प्रविष्टवती । पुत्रस्य पुस्तकानां निधानिकातः पिपीलिकाः पङ्क्तिशः आगच्छन्ति स्म । तत् दृष्ट्वा सा आश्चर्यचकिता । यतः पुत्रस्य प्रकोष्ठः सर्वदा स्वच्छः भवति स्म । 'अत्र कथं पिपीलिकाः आगताः ? प्रायः निधानिकायां कोऽपि कीटः मृतः स्यात्' इति चिन्तयन्ती सा पुस्तकानि निष्कास्य दृष्टवती । अकस्मात् सा पुस्तकानां मध्ये स्थापितं रोटिकाद्वयं दृष्टवती । ततः एव पिपीलिकानां पङ्क्तिः आरब्धा आसीत् । ताः पिपीलिकाः रोटिकातः कणं त्रोटयित्वा नयन्ति स्म ।

सा जानाति स्म यत् पुत्रस्य प्रत्येकस्मिन् कार्ये अपि कश्चन उद्देशः भवति इति । 'किन्तु एवं रोटिकायाः गोपने कः उद्देशः स्यात् ? पुत्रस्य आगमनानन्तरं तम् एव पृच्छामि' इति सा निश्चितवती । तावति काले पुत्रः विद्यालयतः आगत्य स्वप्रकोष्ठं प्रविष्टवान् । निधानिकायाः समीपे मातरं दृष्टवान् च । तं दृष्ट्वा माता कोपेन - ''किं भवतः मतिः सम्यक् नास्ति ? किमर्थं भवान् निधानिकायाम् एताः रोटिकाः गोपितवान् ?'' इति तर्जितवती ।

म्लानमुखः पुत्रः - ''अम्ब ! भवती ताः रोटिकाः निधानिकातः निष्कासयतु । इतः परं तासाम् आवश्यकता कापि नास्ति'' इति वदन् एव रोदनम् आरब्धवान् ।

पुत्रस्य नयनयोः अश्रूणि दृष्ट्वा तस्याः कोपः अपगतः । सा प्रीत्या तस्य अश्रूणि मार्जयन्ती - ''वत्स, किम् अभवत् ? किमर्थं रोदनं करोति ?'' इति पृष्टवती ।

मातुः प्रीतिपूर्णवचनानि श्रुत्वा पुत्रः - ''अम्ब ! अहं प्रतिदिनं स्वभोजनात् रोटिकाद्वयं सञ्चित्य विद्यालयस्य मार्गे उपविष्टायै वृद्धायै याचिकायै तत् ददामि स्म । किन्तु ह्यः यदा अहं रोटिकाः दातुं तत्र गतवान् तदा सा तस्मिन् स्थाने न आसीत् ।'कुत्रापि गतवती स्यात् । एताः रोटिकाः श्वः दास्यामि' इति चिन्तयित्वा अहं गृहम् आगतवान् । ताः एव रोटिकाः आनीय निधानिकायां स्थापितवान् । अद्य यदा गतवान् तदा ज्ञातं यत् सा मृता इति ....'' इति वदन् पुनः उच्चैः रोदनम् आरब्धवान् ।

पुत्रस्य वचनं श्रुत्वा माता अतीव सन्तुष्टा । तस्य एतादृशं स्वभावं दृष्टवत्याः तस्याः आनन्दस्य सीमा एव नासीत् ।

सः बालकः अग्रे महान् देशभक्तः जातः । सः एव क्रान्तिकारी सुभाषचन्द्र बसुः ।

□□